

Nikola DOŽIĆ*

ZADUŽBINE U CRNOJ GORI — *de lege lata* i *de lege ferenda*

Sažetak: Autor u radu posebnu pažnju posvećuje regulisanju statusa zadužbina u pravu Crne Gore od prvih rješenja, još iz perioda Knjaževine Crne Gore, kako bi ukazao na njihovu genezu u Crnoj Gori.

Ukazuje se na tradicionalno razlikovanje pojma zadužbine i fondacije koje ne postoje u današnjem pravu i raspravlja o potrebama posebnog uređenja statusa zadužbine, s obzirom na njihov lični karakter i način osnivanja u slučajevima *inter vivos* i *mortis causa*, a posebno zato što se pojam zadužbine u pravu Crne Gore na zakonskom nivou pominje tek u Zakonu o povraćaju oduzetih imovinskih prava i Zakonu o nasljeđivanju, koji dozvoljava testamentarno osnivanje zadužbine. U tom smislu posebno je razmatrana i potreba ponovnog izdvajanja ovog oblika subjekta prava prilikom donošenja novih propisa u ovoj oblasti.

Posebno su tretirana i statusnopravna pitanja unutrašnje organizacije ovog subjekta, kao i pitanja poreskog položaja ovog subjekta prava, potrebom i/ili opravdanošću njihovog posebnog tretmana.

U svijetlu pripreme teksta Građanskog zakonika Crne Gore, razmatrano je i pitanje potrebe regulisanja ovog pitanja u tekstu Građanskog zakonika, s obzirom na uporednopravna rješenja u ovoj oblasti. U radu su date preporuke za uređenje sadržine propisa koji bi uređivao pitanje zadužbine.

Ključne riječi: *Zadužbine i fondacije u Crnoj Gori; pravni status zadužbina; poreski tretman zadužbina; zadužbine i građanska kodifikacija*

1. UVOD

U dnevnopolitičkim raspravama ali i diskursu društvenih nauka, posljednjih godina učestala je upotreba termina civilno društvo,¹ što je nei-

* Dr Nikola Dožić, Pravni fakultet Univerziteta Crne Gore

¹ Anna Gąsior-Niemiec, Piotr Gliński, „Europeanization of civil society in Poland”, *Revija za socijalnu politiku*, god. 14, br. 1, Zagreb 2007, str. 29.

zostavno posljedica systemske transformacije i crnogorskog društva, gdje je post-transformaciono, pored javnog i privatnog, došlo do razvoja trećeg — civilnog sektora, što je karakteristika svih modernih demokratskih društava.

Ukoliko posmatramo sve institucije civilnog društva, da se zaključiti da situacija u Crnoj Gori ima dosta sličnosti sa drugim bivšim jugoslovenskim državama, koje nijesu posljedica samo zajedničke zakonodavne istorije u doba bivše Jugoslavije. Udruženja uobičajeno predstavljaju najčešći oblik organizovanja građana.² Osim udruženja, zadužbine i ustanove se u literaturi obično navode kao drugi oblici organizacija civilnog društva. Ova podjela za osnovni kriterijum uzima razlikovanje da li organizacija ima elemente članske organizacije. Tako je članstvo odlika udruženja, dok se zadužbine smatraju imovinom koja nema elemente članske organizacije.³

Tačnije, u hrvatskoj literaturi u upotrebi je termin „zaklada”, termin koji je bio korišten u Opštem imovinskom zakoniku za Knjaževinu Crnu Goru — koji odgovara uvriježenom terminu „zadužbina” u našem današnjem pravu.

Ipak, kako će fokus našeg intresovanja predstavljati pravni aspekt zadužbinarstva u Crnoj Gori, to će naredna izlaganja biti podijeljena u nekoliko djelova, prateći istorijske momente koji su bitno uticali na promjenu njihovog statusa u pravu Crne Gore. Tako će prvo biti obrađena pitanja istorijskog razvoja zadužbina u Crnoj Gori prije 1918. godine, potom period od 1918. do 1999. godine, a nakon toga period nakon donošenja prvog i drugog važećeg Zakona o nevladinim organizacijama. Na kraju rada biće date preporuke *de lege ferenda* kako bi se ponudila eventualna rješenja prilikom pripreme novih tekstova u ovoj oblasti, s obzirom na to da se radi o aktivnim sudionicima civilnog društva, koji identifikuju probleme i potrebe društva, koji svojim aktivnostima mogu dopunjavati politike državnih vlasti i uticati na povezivanje svih oblika i nivoa vlasti, nevladinih organizacija i privrednih društava u cilju unapređenja opšteg dobra.⁴

² Gojko Bežovan, „Zakonski, politički i kulturni okvir za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj”, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 10 No. 1, 2003; dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/47567> (datum pristupa: 15. jun 2019. godine)

³ Gojko Bežovan, „Struktura civilnog društva u Hrvatskoj”, *Politička misao*, Vol. XXXIX, (2002), br. 1, str. 68, dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/file/38308> (datum pristupa 10. jun 2019. godine).

⁴ *Zaklade i filantropija u Hrvatskoj*, Istraživanje i izvještaj sastavljeni u sklopu AED CroNGO Programa, strana 6. Dostupno na: [https://udruge.gov.hr/UserDocsImages/userfiles/file/filantrop%20-%20cro\(1\).pdf](https://udruge.gov.hr/UserDocsImages/userfiles/file/filantrop%20-%20cro(1).pdf) (datum pristupa: 12. jun 2019. godine).

2. PRAVNI OKVIR OSNIVANJA ZADUŽBINA U CRNOJ GORI PRIJE 1918. GODINE

Kako se u literaturi navodi da je filantropija bila veoma rijetka na teritoriji današnje Crne Gore do 19. vijeka, te da su zadužbine bile individualnog i religijskog karaktera,⁵ tako izlaganja o pravnom okviru zadužbina i počinjemo sa odredbama Opšteg imovinskog Zakonika za Knjaževinu Crnu Goru (u daljem tekstu: OIZ) iz 1888. godine koji je u XI razdjelu govorio „o zakladama”. Religijski karakter zadužbina je odlika koja se može uzeti kao zajednička na ovim prostorima, s obzirom na slične navode u uporednoj literaturi.⁶

Ovim Zakonikom su u 12 članova, sublimirajući na potpun i jasan način sve potrebno za regulisanje zadužbina,⁷ predviđena rješenja za sljedeća pitanja:

— pitanje prava na osnivanje zaklade, sa posebnim pravilima za slučaj kada bi se kao osnivači pojavila maloljetna ili druga lica pod starateljstvom;⁸

— pitanje pravnog statusa „zaklade” ili „trajne zadužbine” — tj. pitanje pravne sposobnosti zadužbine;⁹

— forma akta kojim se osniva zadužbina (razlikovanje zaklada koje se osnivaju „zavještajem (oporukom)” i onih koje se osnivaju ispravom koja se mora u sudu „obavjeriti”);¹⁰

— broja svjedoka kod osnivanja zaklade „zavještajem” (gdje se razlika pravi, u slučaju osnivanja, privatnom ispravom gdje se zahtijeva prisustvo tri svjedoka i sudski ovjerenim testamentom kada se traži prisustvo dva svjedoka);¹¹

— pitanje obavezne sadržine isprave kojom se osniva zaklada;¹²

— pitanje sistema osnivanja zaklade u zavisnosti od vrijednosti imovine i njene namjene (ukoliko prelazi vrijednost od 1000 franaka — obavezno odobrenje „državne Vlasti”, a ako vrijednost zaklade prelazi 2000 franaka obavezno odobrenje Vladaoca, uz prethodno pribavljeno odobrenje „crkvene Vlasti” u slučaju „kada je zaklada crkavnog značaja”);¹³ dakle, na osnivanje zadužbina se primjenjivao koncesioni sistem — sistem odobrenja;¹⁴

⁵ Dragutin Papović, *Primjeri filantropije u Crnoj Gori do kraja XX vijeka*, Podgorica: Fond za aktivno građanstvo — fAKT, 2009, strana 67.

⁶ *Zaklade i filantropija u Hrvatskoj*, op. cit., strana 7.

⁷ Snežana Miladinović, „Odredbe Opšteg imovinskog zakonika za Knjaževinu Crnu Goru o zakladama — zadužbinama”, *Zbornik Pravnog fakulteta*, 1998/1999, strana 178.

⁸ Član 755 st. 1 i 2 Opšteg imovinskog zakonika (U daljem tekstu: OIZ).

⁹ Član 755 st. 1 OIZ-a.

¹⁰ Član 756 st. 1 i 2 OIZ-a.

¹¹ Član 756 stav 1 OIZ-a.

¹² Član 757 OIZ-a.

¹³ Član 758 st. 1 i 2 OIZ-a.

¹⁴ Snežana Miladinović, op. cit., strana 182.

— obaveznost davanja obavještenja Državnom savjetu u slučaju kada za osnivanje nije potrebno obavezno odobrenje;¹⁵

— pitanje početka dejstva zaklade (za života osnivača ako je osnovana ispravom ili nakon njegove smrti u slučaju osnivanja zavještajem);¹⁶

— pitanje opstanka zaklade (momentom osnivanja (nakon smrti ostavioca ili sudskom „obavjerom” isprave), osim u slučaju uskraćivanja odobrenja iz zakonitih razloga kada će se smatrati da zadužbina nije ni osnovana);¹⁷

— pitanje upravljanja i nadzora zaklade (u skladu sa pravilima postavljanim prilikom osnivanja, a ako ih nema predviđena je shodna primjena pravila o starateljstvu koja „priliče poslu”);¹⁸

— pitanje zastupanja zaklade;¹⁹

— pitanje preuređenja zaklada (kada zaklada ili trajna zadužbina ne bi mogle zbog neotklonjivih uzroka trajati onakve kakve su, pristupa se preuređenju, ako takvo preuređenje ne bi suviše odstupalo od namjere ustanovioca, a predviđen je posebni postupak u nadležnost Državnog savjeta, čija odluka podliježe potvrdi Vladaoca);²⁰

— pitanje ukidanja zaklada (ako bi preuređenje suviše odstupalo od namjere ustanovioca, uz spovođenje posebnog postupka u nadležnosti Državnog savjeta, čija odluka podliježe potvrdi Vladaoca),²¹ i

— dispozitivna pravila o sudbini imovine u slučaju posljedica prestanka zaklade, gdje je predviđena primjena pravila st. 2 i 3 iz člana 752.²²

Kako se iz prethodnog da i zaključiti, Bogišić u Opštem imovinskom zakoniku nije dao definiciju zadužbine. Regulišući zadužbine malobrojnim odredbama, primjenjujući model svojstven većini savremenih prava, Bogišić je postavio granice autonomiji volje.²³

Osim OIZ-a posebna pravila o zadužbinama sadržao je i Ustav za Knjaževinu Crnu Goru iz 1905. godine, čiji je sedmi dio bio posvećen crkvi, školi i dobrotvornim zavodima. Ovaj dio Ustava, ne veliki po svom obimu, sadržao je samo jedan član koji se odnosi na zadužbine. Tako je u članu 140 sadržao odredbu koja zahtijeva obavezno odobrenje državnih vlasti u slučaju osnivanja dobrotvornih zavoda i zadužbina za crkvene i prosvjetne ciljeve, ukoliko

¹⁵ Član 758 stav 3 OIZ-a.

¹⁶ Član 756 st. 1 i 2 OIZ-a.

¹⁷ Član 759 OIZ-a.

¹⁸ Član 760 stav 1 OIZ-a.

¹⁹ Član 761 OIZ-a.

²⁰ Član 762, 763 i 764 OIZ-a.

²¹ Član 762, 763 i 764 OIZ-a.

²² Član 766 OIZ-a.

²³ Snežana Miladinović, op. cit., strana 179.

su osnivači privatna lica, koje ove osnivanju svojim imanjem i fondovima.²⁴ Ovom odredbom je na nivou ustavnog teksta uređeno pitanje obavezne saglasnosti prilikom osnivanja zadužbina koje imaju prosvjetne i crkvene ciljeve.

Ipak, pravno je značajnija odredba drugog stava člana 140 Ustava za Knjaževinu Crnu Goru koji ukazuje da se imovina zadužbina ne smatra državnom i garantuje njena upotreba samo u cilju koji je naveden u zavještanju.

3. PRAVNI OKVIR OSNIVANJA ZADUŽBINA U CRNOJ GORI OD 1918. DO 1999. GODINE

U periodu između dva svjetska rata, u doba Kraljevine Jugoslavije, pitanje zadužbina, koje se naročito u Crnoj Gori osnivaju u periodu prije Drugog svjetskog rata, je bilo jedinstveno regulisano Uredbom o upravi imovinom zadužbina i vršenju prava nadzora nad zadužbinskim upravama iz 1925. godine, Zakon o zadužbinama iz 1930. godine i Pravilnikom za primjenu Zakona o zadužbinama 1932. godine.²⁵ Zakon iz 1930. godine, koji donosi ujednačavanje regulative u ovoj oblasti na prostoru Kraljevine, sadržinski bitnije ne odstupa od ranijih zakona Srbije i Crne Gore, ali ipak donosi novine, uz preuzimanje dobrih rješenja starijih zakona i veoma jasno, precizno i opširno reguliše zadužbine.

Sudbina zadužbina nakon Drugog svjetskog rata, u novoj Jugoslaviji, bila je sve samo ne svijetla. Nakon kratkog perioda u kome su poznati slučajevi osnivanja novih zadužbina, nakon donošenja dva zakona: Zakona o agrarnoj reformi i kolonizaciji 1945. godine (koji je predviđao oduzimanje zemljišnih posjeda zadužbina) i Zakona o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta 1958. godine (koji je predviđao da su od nacionalizacije izuzete samo poslovne zgrade i prostorije koje služe dozvoljenoj djelatnosti građansko-pravnih lica, a oduzimanje ostalih uz simboličnu naknadu), jasno je da su zadužbine izgubile uticaj, s obzirom na smanjenje njihove imovine.²⁶ Dakle, u literaturi se nacionalizacija i eksproprijacija smatraju osnovnim razlozima prestanka zadužbina nakon Drugog svjetskog rata.²⁷ Posebno se navode i slučajevi kada su sudovi odredbu u testamentu, o osnivanju zadužbine, zanemarivali i za nasljednika postavljali državu.²⁸

²⁴ Član 140 stav 1 Ustava za Knjaževinu Crnu Goru.

²⁵ Dragutin Kontić, „Osvrt na zadužbine u Crnoj Gori”, *Pravni zbornik*, broj 3–4, Titograd, 1971. godine, strana 150.

²⁶ Snežana Miladinović, „Zadužbine”, Beograd, *Službeni glasnik*, 2002. godine strana 99.

²⁷ Gojko Bežovan, „Zakonski, politički i kulturni okvir za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj”, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 10 No. 1, 2003; dostupno na: <https://hr-cak.srce.hr/file/47567> (datum pristupa: 15. jun 2019. godine)

²⁸ Snežana Miladinović, „Zadužbine”, op. cit., strana 101.

Ipak, Zakon o nasljeđivanju iz 1955. godine,²⁹ sadrži jednu odredbu u kojoj se tretira pitanje zadužbina, predviđajući da zavještalac može narediti da se neka stvar ili pravo, dio imovine ili cijela zaostavština mogu upotrijebiti za postizanje neke dozvoljene svrhe. U drugom stavu člana 87 Zakona predviđeno je i da ako je zavještalac naredio osnivanje zadužbine i odredio sredstva za postizanje njenog cilja, zadužbina će postati kad se dobije odobrenje nadležnog državnog organa. Dakle, prvi stav posvećen je osnivanju tzv. nesamostalne zadužbine bez stvaranja posebnog pravnog subjekta, dok se u drugom slučaju predviđa osnivanje zadužbine sa svojstvom subjekta prava, nakon ispunjenja uslova koji se tiču izjave volje, cilja i imovine i naravno dobijanja odobrenja za osnivanje zadužbine.

Istu odredbu sadržao je i crnogorski Zakon o nasljeđivanju iz 1976. godine u članu 82. čija sadržina u potpunosti odgovara Saveznom zakonu.³⁰ Ipak, iako su nedostajuća pravila za rad zadužbina u Srbiji regulisana posebnim zakonom iz 1972. godine, Zakon o zadužbinama, fondacijama i fondovima u Crnoj Gori donesen je tek krajem 1985. godine.³¹ Ovim Zakonom uvedena je posebno komplikovana procedura osnivanja zadužbina i fondacija.³² Naročito je značajno naglasiti da je ovaj Zakon, donijet po uzoru na 13 godina stariji zakon Srbije, sadržao isto rješenje koje je predviđalo da je imovina zadužbina, fondacija i fondova društvena svojina, a ove pridružene organizacijama udruženog rada.³³ Iako je Srbija svoj zakon 1989. godine zamijenila novim, koji je na povoljniji način regulisao pitanje statusa, osnivanja i imovine zadužbina, fondacija i fondova, Crna Gora je novi zakon koji reguliše ovu materiju donijela tek 1999. godine.

4. PRAVNI OKVIR OSNIVANJA ZADUŽBINA U CRNOJ GORI NAKON 1999. GODINE (*DE LEGE LATA*)

Usvajanjem Zakona o nevladinim organizacijama iz 1999. godine, Crna Gora jeste učinila korak naprijed, ali je suštinsko pitanje da li je napravila i dva koraka nazad.

²⁹ Zakon o nasljeđivanju, „Službeni list FNRJ”, br 20/55 i i „Službeni list SFRJ”, br. 12/65.

³⁰ Zakon o nasljeđivanju „Službeni list RCG”, br. 4/76, 10/76 i 22/78. Vidi: čl. 247. tač. 1. Zakona — 34/86–1001. Vidi: Odluku US RCG, U. br. 126/05–64/2006–4. Vidi: čl. 1204. Zakona — 47/2008–1.

³¹ Zakon o zadužbinama, fondacijama i fondovima, „Službeni list RCG” br. 24/85–605. Vidi: čl. 34. Zakona — 27/99–1.

³² Dragutin Papović, op. cit., strana 18.

³³ Snežana Miladinović, „Zadužbine”, op. cit., strana 114.

Ovim Zakonom zadužbina je regulisana u okviru odredbi o nevladinim fondacijama, predviđajući da ovaj oblik može osnovati domaće ili strano fizičko ili pravno lice radi udruživanja sredstava i imovine u cilju ostvarivanja dobrotvorne i druge djelatnosti koja je od javnog interesa i značaja. Posebno je dodato da ovaj oblik može biti osnovan i testamentom,³⁴ pa je predviđena i njegova obavezna sadržina. Tako testament mora da sadrži podatke potrebne za osnivanje i upis fondacije u registar ili podatke o licu koje se ovlašćuje da preduzme sve radnje potrebne za osnivanje i upis fondacije.³⁵ Zakon je predviđao obavezne organe fondacije — upravni odbor (čiji se članovi i predsjednik imenuju osnivačkim aktom) i nadzorni odbor, u kome članovi ne mogu biti ista lica. Takođe, data je mogućnost uređivanja i drugih organa fondacije.³⁶ Svim nevladinim organizacijama je bilo dato svojstvo pravnog lica, koje se sticalo danom upisa u registar.

Najveći broj odredbi bio je posvećen imovini, ekonomskom statusu i finansiranju nevladinih organizacija. Posebno je bila predviđena i obaveza države da obezbijedi poreske i druge olakšice za razvoj nevladinih organizacija u Crnoj Gori.³⁷

Novim Zakonom o nevladinim organizacijama iz 2011. godine, nije se mnogo promijenilo po pitanju statusa zadužbina u Crnoj Gori. I ovim Zakonom predviđen je isti status, s obzirom na definiciju nevladine fondacije i opredjeljenja da se ovaj oblik može osnovati testamentom. U ovom slučaju takođe je predviđena i obavezna sadržina testamenta koji mora da sadrži podatke o osnivačima, ciljevima i djelatnostima fondacije, kao i podatke o licu koje je ovlašćeno da preduzme sve radnje potrebne za osnivanje i upis fondacije u registar.³⁸

Jasna je razlika u broju i karakteru organa upravljanja u nevladinoj fondaciji po novom Zakonu. Upravni odbor je ostao organ upravljanja, ali danas je predviđeno obavezno imenovanje i lica ovlašćenog za zastupanje. Organi mogu biti nazvani i drugačije u statutu, s tim da je ostala mogućnost uvođenja drugih organa fondacije, sa posebnim ograničenjem da član upravnog odbora ne može biti član drugih organa u fondaciji.³⁹

Pored postojećih poreskih i drugih povlastica, predviđeno je da država pruža podršku nevladinim organizacijama obezbjeđivanjem finansijskih

³⁴ Član 3 Zakona o nevladinim organizacijama, „Službeni list RCG”, br. 27/99, 30/2002 i 11/2007. Vidi: Odluku US RCG U br. 71/99–9/2002–7.

³⁵ Član 10 stav 3 Zakona o nevladinim organizacijama 1999. godine.

³⁶ Član 22 Zakona o nevladinim organizacijama 1999. godine.

³⁷ Član 27 Zakona o nevladinim organizacijama 1999. godine.

³⁸ Član 11 stav 3 Zakona o nevladinim organizacijama iz 2011. godine.

³⁹ Član 25 Zakona o nevladinim organizacijama iz 2011. godine.

sredstava za podršku u budžetu, s tim da može nevladinoj organizaciji dati na korišćenje državnu imovinu (prostor, tehničku opremu i sl.), u skladu sa zakonom kojim se uređuje korišćenje, upravljanje i raspolaganje državnom imovinom, odnosno drugim zakonom.⁴⁰ Ove odredbe su posebno razrađene i predviđene su detaljne procedure za sprovođenje državnog finansiranja. Jasno je da ovakav pravni okvir nije primjeren za pitanje zadužbina, naročito ako imamo u vidu da su zakonodavstva zemalja bivše Jugoslavije posebnim propisima uredile pitanje zadužbina, s obzirom na specifičnost materije koja mora biti uređena. Ipak, Crna Gora je 1999. godine optirala da na moderan način reguliše pitanje zadužbina u okviru Zakona o nevladinim organizacijama, a i danas je ostala pri istom opredjeljenju. Tako se Crna Gora odrekla skoro stogodišnje zakonodavne istorije u ovoj oblasti i odlučila se da pitanje zadužbina reguliše u okviru zakona kojim su uređene nevladine organizacije, dok su druge države regiona, Slovenija, Srbija, Hrvatska i Makedonija, izabrale da ovo pitanje regulišu u okviru posebnih propisa.⁴¹ Specifičnost instituta koji moraju biti uređeni, njihovo tradicionalno mjesto i uloga, pored predviđanja obaveza države na jačanju zadužbinarstva, bili su samo neki od razloga za ovakvo opredjeljenje drugih država bivše Jugoslavije prilikom donošenja novih tekstova u ovoj oblasti.

Naravno, donošenje tih tekstova nije prošlo bez kritika, s obzirom na to da su prvi zakonski tekstovi u Hrvatskoj doneseni bez ikakve javne rasprave,

⁴⁰ Član 31 Zakona o nevladinim organizacijama iz 2011. godine.

⁴¹ Tako je u Srbiji 1989. godine donesen Zakon o zadužbinama, fondacijama i fondovima (Zakon o zadužbinama, fondacijama i fondovima, „Službeni glasnik” br. 59/89), a u Hrvatskoj 1995. godine, Zakon o zakladama i fundacijama, sa izmjenama iz 2001. godine. U Hrvatskoj je od 2001. do 2014. godine važio Zakon o udrugama, kada je na snagu stupio novi Zakon o udrugama sa izmjenama iz 2017. godine. Posljednji važeći tekst Zakona o zakladama u Hrvatskoj donesen je krajem 2018. godine, a stupio je na snagu 2019. godine (Zakon o zakladama, „Narodne novine”, br. 106/18). I u Srbiji je situacija u ovom pogledu slična, tako da je 2009. godine donesen Zakon o udruženjima (Zakon o udruženjima, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 51/2009, 99/2011 — dr. zakoni i 44/2018 — dr. Zakon). Ovaj Zakon je 2010. godine pratilo donošenje novog Zakona o zadužbinama i fondacijama (Zakon o zadužbinama i fondacijama, „Službeni glasnik Republike Srbije”, br. 88/2010, 99/2011 — dr. zakon i 44/2018 — dr. Zakon). U Sloveniji je pitanje zadužbina regulisano na sličan način kao i u Hrvatskoj, po ugledu na austrijski Zakon o zadužbinama i fondovima, iz 1974. godine (vidi: Marija Mirković, „Zadužbine kao pravna lica”, *Pravni sistem Srbije i standardi Evropske unije i Saveta Evrope*, Kniga V, Pravni fakultet Univerziteta u Kragujevcu, 2010. godine, strana 241). Slovenija je 1995. godine donijela Zakon o ustanovama, koji direktno uređuje zadužbine. U Makedoniji, pitanje zadužbina je takođe regulisano posebnim Zakonom o zadužbinama i fondacijama iz 2010. godine (Закон за здруженија и фондации („Службен весник на Република Македонија” бр. 52/2010, 135/2011 и 55/2016).

kao i bez ozbiljnog interesa javnosti. Takođe, kritike su upućene i na sam karakter zakonskih normi koje su često cijenjene kao restriktivne, a primjedbe su upućivane i na njegovu sprovodivost, s obzirom na odsustvo akcije potrebne od strane države za formiranje Nacionalnog zakladnog vijeća.⁴² I pored toga, mora se imati u vidu da je, uz sve probleme, bilo prisutno posebno zakonodavstvo u ovoj oblasti.

Regulisanje nevladinih organizacija i zadužbina jednim zakonskim tekstom, dovelo je do toga da se u savremenom crnogorskom zakonodavstvu izgubi tradicionalno razlikovanje pojma zadužbine i fondacije, s obzirom na njihov lični karakter i način osnivanja u slučajevima *inter vivos* i *mortis causa*, jer se pojam zadužbine u pravu Crne Gore danas na zakonskom nivou pominje tek u Zakonu o povraćaju oduzetih imovinskih prava i Zakonu o nasljeđivanju koji dozvoljava testamentarno osnivanje zadužbine. U tom smislu, prilikom donošenja novih propisa u ovoj oblasti potrebno je razmotriti i potrebu ponovnog izdvajanja ovog oblika subjekta prava, s obzirom na nekoordiniranost postojećeg zakonodavstva u ovoj oblasti.

Iako je samim Zakonom ostavljena mogućnost testamentarnog osnivanja nevladine fondacije, zakonodavac je bitno ograničio testatora činjenicom da je nevladina fondacija obavezni oblik osnivanja. Zanimajući značaj i istoriju zadužbinarstva kod nas, zakonodavac je uvođenjem osnovnog razlikovanja udruženja i fondacija značajno ograničio testatora na obavezni oblik fondacije, iako ne vidimo posebne razloge zašto se u ovom ili posebnom zakonu nije mogla posebno urediti mogućnost osnivanja zadužbine kod nas.

Posebno je nejasno zašto je zanemarena osnovna teorijska podjela ustanova u našem pravu. Ovom podjelom napravljeno je osnovno razlikovanje zadužbina i fondacija, po aktu osnivanja i porijeklu imovine. Tako se zadužbinama smatraju dobrotvorne ustanove sa svojstvom pravnog lica koja nastaju na osnovu volje njihovog osnivača, a koje se osnivaju po pravilu testamentom, a rjeđe izjavom volje fizičkog lica. Osnovna razlika fondacije od zadužbine je, iako se obično u zakonima predviđa shodna primjena pravila koja se odnose na zadužbine, da je osnivaju obično pravna lica, opštim pravnim aktom, po pravilu sredstvima iz državne svojine, a ima kolegijalne organe upravljanja.⁴³

⁴² Gojko Bežovan, „Zakonski, politički i kulturni okvir za razvoj civilnog društva u Hrvatskoj”, *Revija za socijalnu politiku*, Vol. 10 No. 1, 2003; dostupno na: <https://hr-cak.srce.hr/file/47567> (datum pristupa: 15. jun 2019. godine)

⁴³ Zoran Rašović, *Građansko pravo*, Pravni fakultet, Podgorica, 2009. godine, strana 87. U tom smislu vidi i: Danica Popov, *Građansko pravo*, Opšti deo, Četvrto izmenjeno i dopunjeno izdanje, „Službeni glasnik”, Beograd, 2005. godine, strana 133.

Osim ovih osnovnih razlika u literaturi se ukazuje i na sljedeće razlike. Osnivač zadužbine mora obezbijediti imovinu odgovarajuće vrijednosti, tzv. osnovnu imovinu, dok je fondaciju moguće osnovati i bez osnovne imovine, što je novina u pravu Srbije, kada osnivač ne raspolaže imovinom ili dovoljnom imovinom, koju organizacija može da stekne nakon osnivanja svojim radom ili donacijama drugih lica. Takođe, i ovi autori insistiraju da se za razliku od zadužbine, fondacija može osnovati samo pravnim poslovima *inter vivos*.⁴⁴

Konačno, iako se može braniti i stanovište da nema velike razlike u tradicionalnom poimanju pojmova zadužbina i fondacija, osim po osnivačima i aktima potrebnim za osnivanja, prevagu moraju imati tradicionalni i istorijski razlozi koji ukazuju da je pojam zadužbine više vezan za fizička lica, a pojam fondacije za pravna lica.

Jedna od posljedica ovakvog opredjeljenja Crne Gore je nedovoljna specificiranost registara subjekata. Tako se uvidom u Centralni registar privrednih subjekata, koji vodi podatke o svim oblicima organizovanja, ne može dobiti podatak o broju zadužbina u Crnoj Gori, jer zadužbine ne postoje kao poseban oblik organizovanja u bazi.⁴⁵ Takođe, i pored toga što postoji poseban registar nevladinih organizacija, podaci su filtrirani samo o udruženjima i ustanovama, uz opcione podatke o stranim udruženjima i ustanovama registrovanim u Crnoj Gori.⁴⁶

Nasuprot tome, u Hrvatskoj u okviru portala Ministarstva uprave, postoji poseban registar u kome su registrovane 269 zaklade.⁴⁷ U Srbiji u okviru Agencije za privredne registre, podatke je moguće filtrirati kroz posebni oblik zadužbina i fondacija, sa preko 100 registrovanih zadužbina.⁴⁸

S obzirom na to da je status zadužbina u crnogorskom pravu obuhvaćen pod terminom nevladina fondacija, koja je oblik nevladinih organizacija, to se i poreska oslobođenja koja su predviđena za nevladine organizacije jednako odnose i na rad zadužbina.

⁴⁴ Vladimir V. Vodinić, *Građansko pravo, Uvod u građansko pravo i opšti deo građanskog prava*, Beograd, 2014. godine, strane 396–399.

⁴⁵ Baza podataka dostupna na sajtu: <http://www.pretraga.crps.me:8083/> (datum pristupa: 09. avgust 2019. godine).

⁴⁶ Baza podataka dostupna na sajtu: <http://www.dokumenta.me/nvo/> (datum pristupa: 09. avgust 2019. godine).

⁴⁷ Podaci dobijeni uvidom u registre Ministarstva uprave dostupnim na sajtu: <https://registri.uprava.hr/#!zaklade/zAUBAQAAAAAAAAAAAAAAAAAIA> (datum pristupa: 10. avgust 2019. godine).

⁴⁸ Podaci dobijeni uvidom u registre Agencije za privredne registre dostupnim na sajtu: <http://pretraga2.apr.gov.rs/unifiedentitysearch> (datum pristupa: 10. avgust 2019. godine).

Zakon o porezu na dodatu vrijednost,⁴⁹ u dijelu u kojem se govori o oslobođenju obaveze plaćanja PDV-a, u okviru oslobođenja od javnog interesa, u članu 26 stav 10, predviđa da su usluge koje obavljaju nevladine organizacije osnovane u skladu sa propisom kojim se uređuje poslovanje tih organizacija, ukoliko ne postoji vjerovatnoća da će to oslobođenje dovesti do narušavanja konkurencije, oslobođene plaćanja PDV-a.

Zakon o porezu na dobit pravnih lica,⁵⁰ regulišući poreska izuzeća u članu 6, predviđa da porez na dobit ne plaćaju, među ostalim, i nevladine organizacije, ako su u skladu sa posebnim zakonom osnovane za obavljanje nedobitne djelatnosti, s tim da će se smatrati obveznicima ako ova obavljaju dobitnu djelatnost. U članu 14 Zakona se izdaci u novcu, stvarima, pravima i uslugama, za zakonom predviđene svrhe, priznaju kao rashod najviše do 3,5% ukupnog prihoda. Izdaci se, naravno, priznaju kao rashod samo ako su učinjeni pravnim licima koja obavljaju poslove, odnosno djelatnosti u skladu sa posebnim propisima i ako se koriste isključivo u te svrhe. Isti Zakon, u članu 32, nevladinoj organizaciji koja je registrovana za obavljanje privredne djelatnosti, predviđa i smanjenje poreske osnovnice u iznosu od 4000 eura, a najviše do iznosa poreske osnovnice, ukoliko se dobit iskoristi za ostvarivanje ciljeva zbog kojih je osnovana.

Zakon o porezima na imovinu⁵¹ predviđa da se porez na imovinu ne plaća na zgrade koje koriste nevladine organizacije za obavljanje osnovne djelatnosti.⁵² Isti zakon predviđa da porez na nasljeđe i poklon ne plaća pravno lice na poklonjenu imovinu koja služi isključivo za namjene za koje se obrazuju nevladine organizacije.⁵³ Takođe, predviđeno je i oslobođenje od plaćanja poreza na promet nepokretnosti u slučaju kada se pravo svojine na nepokretnostima ili drugo pravo prenosi na nevladine organizacije, za obavljanje njihove osnovne djelatnosti.⁵⁴

⁴⁹ Zakon je objavljen u „Službenom listu RCG”, br. 65/2001, 12/2002, 38/2002, 72/2002, 21/2003, 76/2005, 4/2006 i „Službenom listu CG”, br. 16/2007, 40/2011 — drugi zakon, 29/2013, 9/2015, 53/2016, 1/2017, 50/2017 i 46/2019 — drugi zakon.

⁵⁰ Zakon je objavljen u „Službenom listu RCG”, br. 65/2001, 12/2002, 80/2004 i „Službenom listu CG”, br. 40/2008, 86/2009, 40/2011 — drugi zakon, 14/2012 i 61/2013 i 55/2016.

⁵¹ Zakon je objavljen u „Službenom listu RCG”, br. 3/92, 30/93, 3/94, 42/94, 20/95, 22/95 i 45/98. Vidi: čl. 88. Zakona — 17/92–257. Vidi: čl. 1. Zakona — 27/94–391. Vidi: Odluku SUS br. 144/94, I U-151/94, I U-152/94, I U-165/94, I U-167/94, III U br. 166/94, III U br. 145/94 i III U br. 168/94–11/95–119.

⁵² Član 11 stav 15 Zakona o porezu na imovinu.

⁵³ Član 18 stav 6 Zakona o porezu na imovinu.

⁵⁴ Član 26 Zakona o porezu na imovinu.

Pozitivan primjer možemo naći i u oblasti oporezivanja dohotka fizičkih lica, gdje su od poreza posebno oslobođene i stipendije do iznosa od 200 eura mjesečno.⁵⁵ Takođe, izdaci za zdravstvene, obrazovne, naučne, vjerske, kulturne, sportske i humanitarne svrhe, kao i za zaštitu životne sredine, priznaju se kao rashod najviše do 3% ukupnog prihoda.⁵⁶

5. PRAVNI OKVIR OSNIVANJA ZADUŽBINA U CRNOJ GORI *DE LEGE FERENDA*

Danas se neizostavno postavlja i pitanje potrebe njihove uređenosti u pravnom sistemu. Više pitanja su od suštinskog značaja. Da li ovaj oblik treba biti uređen u posebnom zakonskom tekstu, a ne u okviru Zakona kojim se uređuju pitanja nevladinih organizacija? Da li posebno regulisanje treba izvršiti u tekstu građanskog zakonika, s obzirom da je u toku priprema teksta Građanskog zakona Crne Gore? Koliko obuhvatne treba da budu norme koje uređuju zadužbine?

U literaturi se navodi da se pristupi regulisanju zadužbina mogu podijeliti u četiri grupe zakonodavstava: prva, koja pitanje zadužbina reguliše u okviru građanskog zakonika posebnim odredbama koje se odnose na zadužbine; druga, države u kojima se opšta pravila građanskih zakona o pravnim licima odnose na zadužbine; treća, države koje pitanje zadužbina tretiraju posebnim zakonima i četvrta, države koje pitanje zadužbina regulišu samo u smislu poreskog tretmana u posebnim zakonima koji se odnose na poreze.⁵⁷

Posebno od značaja mogu biti prijedlozi rješenja novijih zakona (Hrvatska i Srbija) i tekstova koji su tek u pripremi, kao npr. u Srbiji, čija je komisija za izradu Građanskog zakonika već objavila prijedlog teksta. U ovom tekstu je detaljno regulisano pitanje zadužbina u okviru prijedloga kodifikacije. S obzirom na status zadužbina i njihovu važnost i prisutnost u Srbiji, koja ima dugu i razvijenu istoriju zadužbinarstva, jasno je zašto je komisija za pripremu teksta Građanskog zakonika odlučila da ovo pitanje reguliše u okviru ovog teksta. Pitanje načina zakonodavnog uređenja zadužbina u crnogorskom pravu treba posmatrati upravo sa istog aspekta.

Jasno je da Crna Gora prilikom izrade svog Građanskog zakonika mora imati u vidu poseban status zadužbina i potrebu njihovog posebnog

⁵⁵ Član 5 stav 1 tačka 9 Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica, „Službeni list RCG”, br. 65/2001, 12/2002, 37/2004, 29/2005 — drugi zakon, 78/2006, 4/2007 i „Službeni list CG”, br. 86/2009, 40/2011 — drugi zakon, 14/2012, 6/2013, 62/2013, 60/2014, 79/2015 i 83/2016.

⁵⁶ Član 24 Zakona o porezu na dohodak fizičkih lica.

⁵⁷ Snežana Miladinović, „Zadužbine”, op. cit., strana 440.

regulisanja, mada je možda najbolje donijeti poseban zakonski tekst kojim bi bilo uređeno ovo pitanje. Svjedoci smo činjenice da se, uređivanjem pitanja zadužbina u okviru teksta posvećenog nevladinim organizacijama, nezostavno gubi lični karakter zadužbine propisivanjem nevladine fondacije kao obaveznog oblika osnivanja. Posebnim regulisanjem statusa zadužbina bi se moglo uticati i na ponovni razvoj filantropije u Crnoj Gori, uz predviđanje aktivne uloge države na promociji ciljeva zadužbinarstva.

Još jedan razlog ide u prilog opredjeljenju da je potrebno izvršiti posebno regulisanje insituta zadužbina. Pitanje zadužbina nije podložno čestim promjenama zakonodavstva, što nije slučaj sa pitanjem uređenja nevladinih organizacija. Stabilnost i predvidivost zakonodavnog okvira u kome se regulišu zadužbine, iziskuje samostalno regulisanje u odnosu na nevladine organizacije.

Nakon odgovora na prethodna pitanja o potrebi posebnog regulisanja ovog instituta, potrebno je posebno ukazati i na prijedloge rješenja koji se moraju naći u budućem tekstu kojim bi ova oblast bila uređena.

Prilikom pripreme prijedloga posebno treba imati u vidu i prijedlog Uredbe Evropske unije o evropskoj fondaciji, iako je ovaj prijedlog konačno povučen 2015. godine jer je za njegovo usvajanje (zbog osnova u članu 352. TFEU) bila potrebna jednoglasnost država članica. Nedostatak jednoglasne podrške ovom prijedlogu nije bio jedini razlog odustanka od ove uredbe. Spornim su se pokazala pitanja poreskog tretmana (bio je predviđen nacionalni tretman), kao i pitanje *forum shoppinga* (opasnost od uspostavljanja ovih organizacija u državama u kojima ne postoji efikasan nadzor ili nadzor ne postoji uopste).

Iako je 2015. godine Evropska komisija odustala od prijedloga ovog akta, jasno je da ovo pitanje neće biti predmet ujednačavanja na evropskom nivou putem direktiva, već, ako ikada bude uređeno na evropskom nivou, biće predmet posebne uredbe sa evropskom formom sličnoj *Societas Europea*, tako da ideje za osnovna pitanja ne mogu biti nađene u ovom dokumentu, već se treba fokusirati na izradu dokumenta svojstvenom prilikama u Crnoj Gori i ostvarenju potrebe za razvojem i vraćanju povjerenja u ovaj oblik filantropije. Ipak, neke ideje iz Prijedloga uredbe o *Fundatio europea* mogu biti od koristi, a posebno značajni i prijedlozi za izmjenu ovog akta od strane Evropskog parlamenta.

Iako je nemoguće dati sva rješenja potrebna za uređenje insituta zadužbina u Crnoj Gori, u iščekivanju novog prijedloga samo možemo dati neke generalne smjernice, koje mogu poslužiti kao polazna osnova prilikom regulisanja nekih važnijih pitanja. Tako, crnogorski prijedlog teksta propisa, *de lege ferenda*, trebalo bi da sadrži odredbe koje na jasan način uređuju sljedeća pitanja:

1. Neophodno je predvidjeti jednostavan i kratak postupak osnivanja zadužbina, kao i urediti registar zadužbina, po uzoru na sistem osnivanja i registara nevladinih organizacija ili privrednih društava.

2. Nabrojati djelatnosti koje se smatraju dobrotvornim, po uzoru na Uredbu o evropskoj fondaciji ili zakone zemalja iz okruženja.

3. Odrediti pojam zadužbine, kao pravnog lica, bez članova, namijenjeno ostvarenju opštekorisnih svrha.

4. Predvidjeti mogućnost da zadužbine obavljaju privrednu djelatnost. Dakle, mora se postaviti ograničenje u smislu obaveze zadužbine da sredstva dobijena obavljanjem privredne djelatnosti koristi isključivo za obavljanje dobrotvorne djelatnosti. Ipak, ovo određenje za sobom povlači potrebu određenja i načina i roka u kojem mogu biti trošena sredstva pribavljena privrednom djelatnošću. Interesantno je da se moguće rješenje može naći u primjedbama Evropskog parlamenta na prijedlog Uredbe. Ovim primjedbama predloženo je da se 70% prihoda, iz jedne fiskalne godine, mora iskoristiti u naredne četiri godine, osim ako se radi o projektu koji je predviđen statutom organizacije, koji će biti ostvaren u narednih šest godina.⁵⁸ Naravno, potrebno je predvidjeti i sankcije, u slučaju kada uprava zadužbine postupka sa sredstvima suprotno navedenim pravilima.⁵⁹

5. Utvrditi pravila koja zabranjuju neproporcionalne poslovne troškove ili davanja u odnosu na dobrotvorno trošenje zadužbine. Prijedlog ovakve zabrane dat je u primjedbama Evropskog parlamenta na Uredbu, s napomenom da nema javne dobrotvorne svrhe organizacije koja služi samo ograničenom broju individua.⁶⁰ U tom smislu treba razmotriti i mogućnost da se zakonom onemogućiti davanje nagrade za rad članovima uprave zadužbine ili da se ona ograniči ne samo visinom, nego i brojem naknada koje jedno lice može primati kao član uprave različitih zadužbina.

6. Detaljno urediti pitanje imovine, njenog povećanja, nemogućnosti njenog smanjenja, osim u slučaju da se tako ne osigurava ostvarenje cilja zadužbine.

7. Pitanje statusnih promjena (spajanja, pripajanja i podjele) urediti na način koji odgovara zadužbinama ili u slučaju postojanja odgovarajućih odredbi u drugim zakonima uputiti na shodnu primjenu tih pravila.

⁵⁸ European Parliament resolution of 2 July 2013 on the proposal for a Council regulation on the Statute for a European Foundation (FE) (COM (2012) 0035–2012/0022(APP)), modification 13.

⁵⁹ U tom smislu vidi: Ante Vuković, Dejan Bodul, „Novo uređenje zakladništva u Hrvatskoj: gospodarska djelatnost i druga pravna pitanja”, *Zbornik radova Veleučilišta u Šibeniku*, No. 1–2/2019, 2019, strana 113.

⁶⁰ Ibid, modification 10.

8. Urediti pitanje unutrašnjeg uređenja zadužbine i pitanje upravljanja zadužbinom.

9. Urediti pitanje odgovornosti zadužbine i odgovornosti članova uprave zadužbine. Kod pitanja odgovornosti članova uprave, posebno se mora voditi računa o tome koji stepen pažnje je potreban. Da li je dovoljno utvrditi odgovornost samo za namjeru ili grubu nepažnju ili je potrebno pooštriti režim odgovornosti? Posebno se postavljaju i pitanja neophodnosti regulisanja konflikta interesa, aktivne legitimacije u sporu protiv ovih lica (samo drugi članovi uprave ili i treća lica), pitanje tereta dokazivanja odgovornosti, kao i pitanje odgovornosti de facto direktora.

10. Utvrditi obavezu podnošenja godišnjih izvještaja o radu, godišnjih finansijskih izvještaja, njihove sadržine i obaveze javnog objavljivanja (u cilju podsticanja filantropije) i slučajeve u kojima je neophodna revizija finansijskog izvještaja. U sadržinu izvještaja neophodno bi bilo uključiti naknade za upravljače. U primjedbama Evropskog parlamenta predloženo je alternativno uređivanje pitanja revizije u slučaju kada godišnji prihod pređe dva miliona eura, imovina vrijednost od 200 000 eura ili ako organizacija ima više od 50 zaposlenih. Ovo bi moglo da predstavlja dobru osnovu koju bi trebalo prilagoditi crnogorskom pravu i ekonomskim prilikama.⁶¹ Slična rješenja postoje i u nekim zapadnim zemljama. U Njemačkom pravu, u zavisnosti od oblika privredne djelatnosti koje obavljaju, po odobrenju poreske uprave moguće je da se utvrdi obaveza podnošenja izvještaja svake treće godine. U Holandiji ne postoji obaveza podnošenja izvještaja, osim u slučaju kada organizacija obavlja privrednu djelatnost. U Belgiji, ova obaveza, zavisi od broja zaposlenih, godišnjeg prihoda i bilansa.

11. Najznačajnije je urediti pitanje poreskog tretmana zadužbina. Da li sve zadužbine osloboditi svih poreskih obaveza, ili predvidjeti da oslobodjenje ne važi u slučaju kada obavljaju privrednu djelatnost, ili izuzetak napraviti samo u slučaju kada su organizovane i vođene u javnom interesu, dobrotvorne ili religijske svrhe, kao što je to slučaj u Njemačkoj.⁶²

Nije dovoljno samo utvrditi da su zadužbine oslobođene od plaćanja poreza na poklon ili je neophodno utvrditi i pitanje učestalosti davanja od

⁶¹ Ibid, modification 25.

⁶² Stefan Stolte, *EFC Legal and Fiscal Country Profile, The operating environment for foundations*, Germany — 2014, dostupno na <https://www.efc.be/uploads/2019/07/Germany-2014.pdf>; datum pristupa: 09. 10. 2019. godine; Dr Andreas Richter and Dr Anna Katharina Gollan, *Charitable organisations in Germany: overview*, dostupno na: <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-632-5987?navId=4A0B4C092924C66E9514EB81A86025E2&comp=pluk&transitionType=Default&contextData=%28sc.Default%29>; datum pristupa: 10. 10. 2019. godine.

strane jednog lica i maksimalne vrijednosti poklona oslobođenog plaćanja poreza. Posebno pitanje je uređivanje oslobođenja poklona ili donacije koji čini naš državljanin stranoj zadužbini zbog mogućih ugovora o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja⁶³ ili zbog postojanja zabrane ograničenja kretanja kapitala u EU.⁶⁴

Pitanje dozvoljenosti različitog tretmana zadužbina kod oporezivanja prekograničnog legata se postavljalo i u praksi Suda pravde EU, koji je ocijenio da je legat, kao oblik nasljeđivanja, kretanje kapitala u smislu člana 63. Sud je, u slučaju *Heukelbach*, odredbe koje su sadržale sporna pravila kojima se umanjuje vrijednost ostavine smatrao diskriminatorским i suprotnim slobodi kretanja kapitala.⁶⁵

12. Da li je potrebno predvidjeti jednak tretman domaćih i stranih zadužbina? Posbno treba imati u vidu i presudu u slučaju *Stauffer*⁶⁶ koja predviđa jednak tretman fondacija osnovanih u drugim državama članicama ako zadovoljava „charitable requirements” druge države, čime je potvrdio postojanje povrede pravila o poslovnom nastanu i usvojio načelo „nadzora države domaćina”. Pitanje poreskog tretmana je u praksi Suda pravde EU identifikovano kao osnovna prepreka prekograničnom djelovanju zadužbina, s obzirom na preferencijalni tretman nacionalnih zadužbina.⁶⁷

13. Posebno utvrditi koje su obaveze države na promociji zadužbinarstva, kao i obaveze države u vršenju nadzora. U okruženju uobičajeno je da se vršenje inspeksijskog nadzora povjerava nekom od organa uprave, Ministarstvu javne uprave u Hrvatskoj, ili Ministarstvu kulture u Srbiji.

14. Urediti specifičnosti prestanka zadužbina, ili izvršiti upućivanje na odredbe srodnih zakona kojima su nespecifična pravila prestanka uređena na odgovarajući način.

⁶³ U nekim državama postoje ugovori o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja (Njemačka i SAD) — Dr Andreas Richter and Dr Anna Katharina Gollan, Charitable organisations in Germany: overview, dostupno na: [⁶⁴ Case C318/07, EU: C: 2009: 33. *Hein Persche v Finanzamt Lüdenscheid*.](https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/3-632-5987?navId=4A0B4C092924C66E9514EB81A86025E2&comp=pluk&transitionType=Default&contextData=%28sc.Default%29; datum pristupa: 10. 10. 2019. godine.</p></div><div data-bbox=)

⁶⁵ Case C-25/10, EU: C: 2011: 65. *Missionswerk Werner Heukelbach eV v Belgije*. Više o ovom vidi: Kristijan Poljanec, „Zaklade kao ovlaštenici slobode poslovnog nastana i kretanja kapitala u pravu Europske unije i Republike Hrvatske”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 66 No. 4, 2016.

⁶⁶ Case C-386/04, EU: C: 2006: 568. *Centro di Musicologia Walter Stauffer protiv Finanzamt München für Körperschaften*.

⁶⁷ Više o ovom vidi: Kristijan Poljanec, „Zaklade kao ovlaštenici slobode poslovnog nastana i kretanja kapitala u pravu Europske unije i Republike Hrvatske”, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu*, Vol. 66 No. 4, 2016.

Nikola DOŽIĆ

ENDOWMENTS IN MONTENEGRO
— *de lege lata* and *de lege ferenda*

Summary

Particular attention was paid to regulating the status of endowments in Montenegrin law from the first rules dating back to the Principality of Montenegro, in order to indicate their genesis in Montenegro.

It was pointed that the traditional distinction between the notion of endowment and foundation that do not exist in governing law, and further discussed the need for special regulation of endowment status, given their personal character and method of establishment in cases of *inter vivos* and *mortis caus*, especially since the notion of endowment is in legal context in Montenegro is mentioned only in the Law on Recovery of Confiscated Property Rights and the Law on Inheritance, which permits the testamentary establishment of an endowment. In this regard, the need to re-isolate this form of entity when passing new regulations in this area will be particularly considered.

Status issues of the internal organization of this entity, as well as questions of the tax position of this entity of law, the need and/or justification of their special treatment were treated separately.

In light of the drafting of the Civil Code of Montenegro, the issue of the need to regulate this issue in the Civil Code text was also considered, given the comparative solutions in this area. The author provides recommendations for legal act that would regulate the issue of endowment.

Key words: Endowments and Foundations; legal status of endowments; tax treatment of endowments; endowments and civil codification

